

ОСОБЛИВОСТІ І ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ У ЧАС **ВІЙНИ** **І ПОСТВІЙНИ**

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

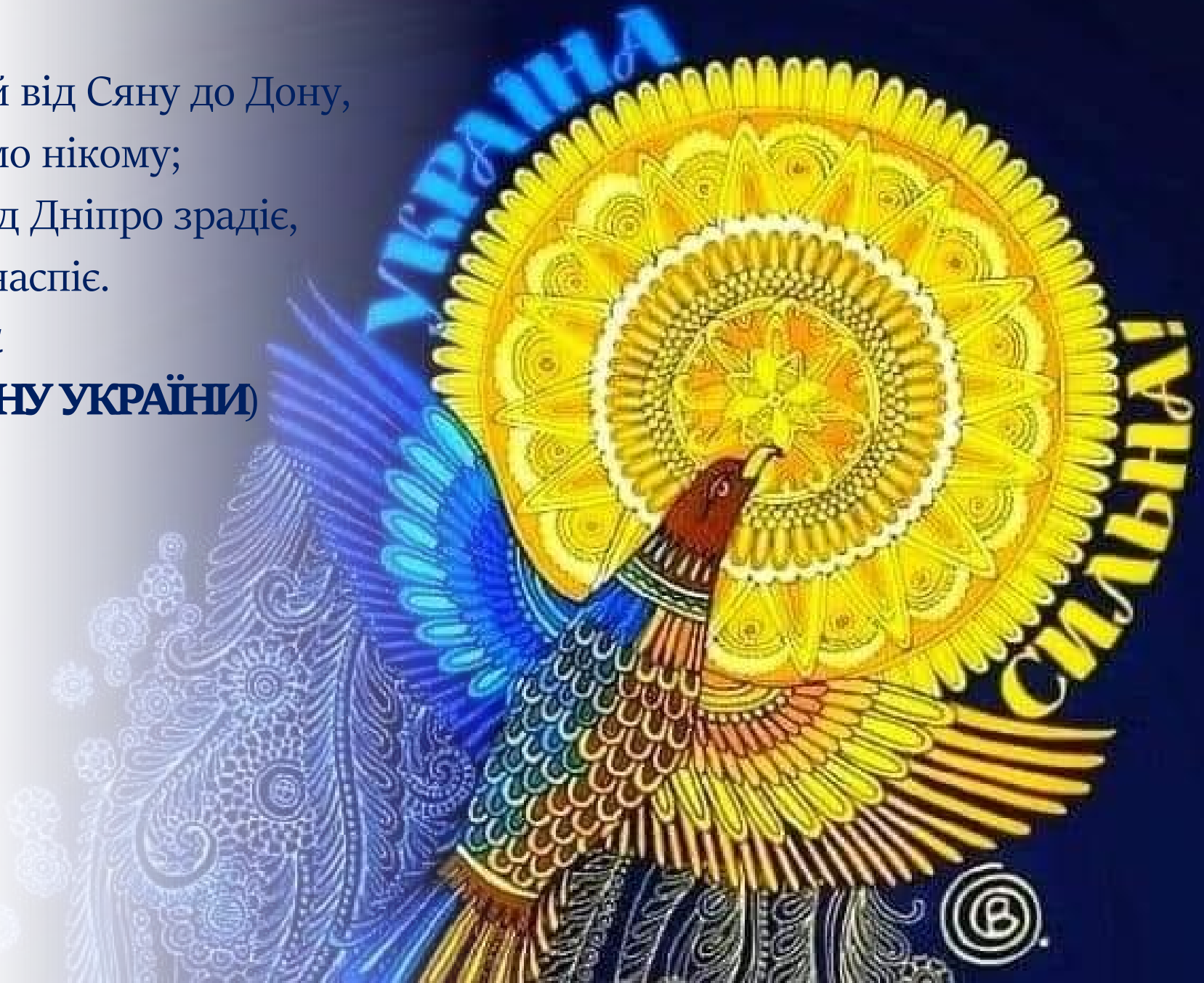
Пам'ятник Т. Шевченку у Бородянці (березень, 2022)

Станем, браття, в бій кривавий від Сяну до Дону,
В ріднім краю панувати не дамо нікому;
Чорне море ще всміхнеться, дід Дніпро зрадіє,
Ще у нашій Україні доленька наспіє.

Михайло Вербицький

(з повної версії ГІМНУ УКРАЇНИ)

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

ПЛАН

- 1. Загальні підходи до вивчення літератури в школі в умовах війни і поствійни.
- 2. Російська література, російська мова і культура у нових реаліях України.
- 3. Потенціал шкільного курсу зарубіжної літератури у боротьбі проти диктатури і тоталітаризму.
- 4. Україноцентричний підхід до вивчення літератури у школі.

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

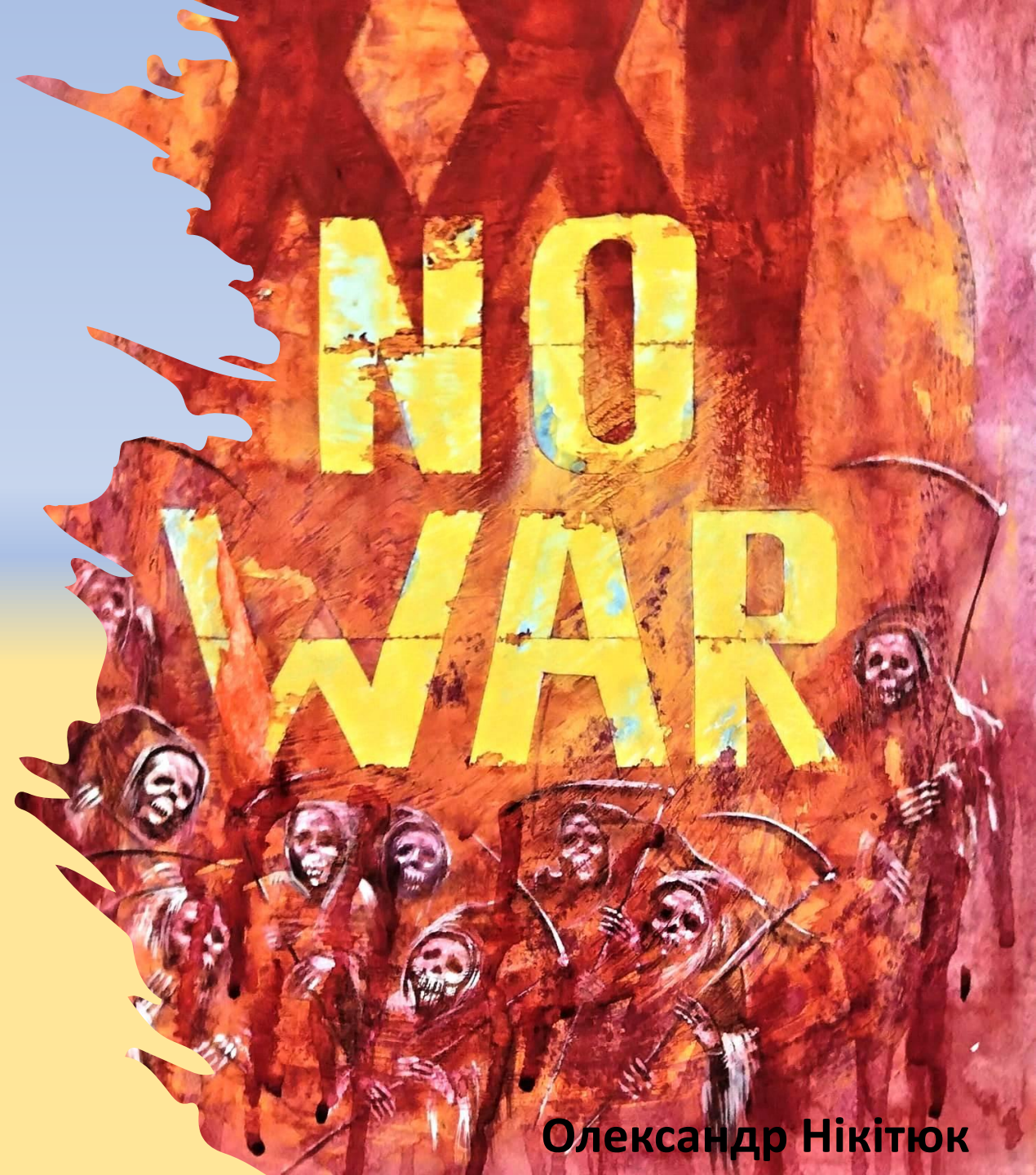

ПЕРЕМОГА - ЦЕ ПРАЦЯ

зміни у професійній поведінці учителів

- необхідність враховувати психологічний стан усіх учасників навчального процесу, вразливість і можливу тривожність
- делікатність і коректність висвітлення певних тем учителем
- вимога дуже добро знати сам текст художнього твору, прочитати його під іншим кутом — з погляду людини, що бачила війну

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

Олександр Нікітюк

Головний принцип навчання

НЕ
ЗАШКОДЬ!!!!

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

Зміна у пріоритетах читання

Особливого значення
набуває АНТИВОЄННА
ТЕМАТИКА, ТЕМИ
СВОБОДИ, БОРОТЬБИ ЗА
СВОЮ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ,
ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

ПРОЧИТАННЯ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ НАБУВАЄ НОВОГО ЗВУЧАННЯ

- ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ДОБРЕ ЗНАЙОМИХ ТВОРІВ

«Ми з тобою однієї крові - ти і я»

ДО ВІЙНИ: насамперед,
про гармонію людини і
природи;

СЬОГОДНІ: про єдність
поглядів і переконань

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

Плакат створено на тлі кадру з фільму «Книга джунглів» режисера Джона Фавро (2016 р.)

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ДОБРЕ ЗНАЙОМИХ ТВОРІВ

ПОЗНАНЬ - 2022

Дж. Ролінг. Цикл романів про Гаррі Поттера

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

Максим Паленко, 25.03.2022

Юрій Журавель

російська мова – це
мова агресора,
тригер

Російська література, російська
мова і культура в нових реаліях
України

Вивчати не можна поставити на паузу: ДЕ ПОСТАВИТИ КОМУ ???

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

- Потенціал шкільного курсу зарубіжної літератури у боротьбі проти диктатури і тоталітаризму (*методичний аспект проблеми*)

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

Література також завжди була
інструментом у боротьбі з диктатурою.

Маріо Варгас Льюса

насилля

маніпуляції

шовінізм

диктатура

ксенофобія

обмежена
демократія

геноцид

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

Дж. Орвелл
«Колгосп тварин»

Анна Ахматова «Реквієм»,
Дж. Орвелл «1984»

Р. Бредбері «451 градус за
Фаренгейтом» та інші

Е. Йонеско «Носороги» та інші

Таїр Халілов «До останнього подиху» та інші

А. Камю «Чума», Марк Зюзак «Крадійка книжок», Г. Белль
«Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...», Т. Манн «Маріо
і чарівник» та інші

П. Целланн «Фуга смерті» та інші

факти біографії багатьох
письменників і перекладачів

✓ **насильницька колективізація й
індустріалізація, голодомор**

✓ **гоніння на інтелігенцію,
експропріація майна**

✓ **масові репресії, залякування
і диктатура**

✓ **відсутність свободи інформації,
авторитаризм влади**

✓ **«омасовлення» особистостей**

✓ **депортація кримських татар**

✓ **нацистський терор**

✓ **Голокост**

✓ **гоніння, репресії, арешти,
фізичне знищення**

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

Як сучасному учню допомогти побачити, зрозуміти і відчувати цей потенціал творів, спрямованих на увиразнення небезпеки тоталітарних режимів?

Чи можна навчити уміти протидіяти будь-яким проявам диктатури, не піддаватися на маніпулятивні стратегії і тактики?

Яким методичним прийомах під час вивчення цих творів слід надати перевагу?

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

ІСТОРИЧНИЙ КОМЕНТАР

система «ГУЛАГу»

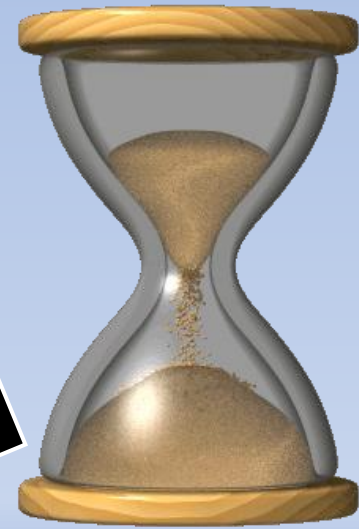
«марші смерті»

«самвидав»

Пораймос

«психушка»

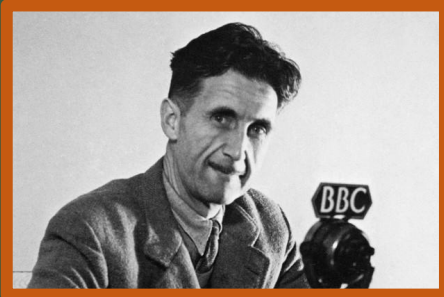
«залізна завіса»

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

ПРИЙОМ МАРКУВАННЯ ВАЖЛИВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

*Тема уроку: «Палкий ненависник тоталітаризму»
(Джордж Орвелл)*

*Кожен рядок моїх творів,
написаний після 1936 року,
прямо чи опосередковано
спрямований проти тоталітаризму...*

Джордж Орвелл

ПРИЙОМИ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

АНТИУТОПІЯ

Джордж Орвелл
1903 – 1950

«орвеллівський світ»

«холодна війна»

«Великий брат стежить за тобою» ! ??

**ІЛЮСТРАТИВНИЙ МАТЕРІАЛ,
ЩО МІСТИТЬ СИЛЬНІ «ЕМОЦІЙНІ ПОДРАЗНИКИ»**

«Черевики на набережній Дунаю»
скульптор Дьют Пауер, ідея Кена Тогаю

**Будапешт, 27.03.2022,
флешмоб у пам'ять трагедії у
Маріуполі – 300 пар взуття**

**Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова**

**Відсутність догматичних тверджень з боку
учителя чи в тексті підручника, натомість
наявність альтернативних думок, які будуть
провокувати критичність думки учнів, є
обов'язковими під час вивчення творів
анти тоталітарного спрямування.**

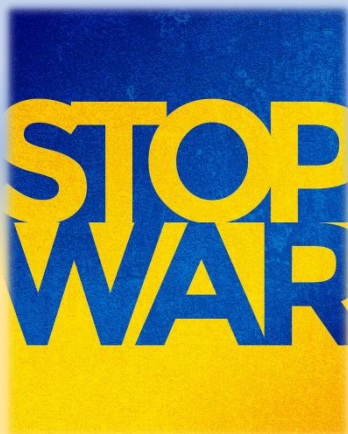

**Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова**

*Одного разу навчившись читати, ти
назавжди стаєш вільним.*

Фредерик Дуглас

- ✓ проблемні завдання
- ✓ провокативні запитання
- ✓ флешмоби
- ✓ хештеги
- ✓ соціологічне опитування
- ✓ ведення блогів
- ✓ підготовка повідомлень для соц.мереж

#ЛітератураПротиДиктатури

#АнтитерорЛітература

Олена Ісаєва, д-р пед.н., проф.,
зав. каф. НПУ ім.М.П. Драгоманова

*Україноцентричний підхід
до вивчення зарубіжної
літератури в школі*

Народ мій є!
Народ мій завжди буде!
Ніхто не перекреслить мій народ!
Пощезнуть всі перевертні,
й прибуду,
І орди завойовників-заброд!

Василь Симоненко

МИ НЕЗЛАМНІ!

*...немає і не може бути універсальної
для всіх країн і народів зарубіжної
літератури.*

Дмитро Наливайко

**НАЦІЮ, ЯКА ЧИТАЄ, ЖОДЕН
ВОРОГ НЕ ЗДОЛАЄ!**

ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОГО КОДУ НАЦІЇ

Боже великий, єдиний,
Нам Україну храни,
Волі і світу промінням
Ти її осіни.
Світлом науки і знання
Нас, дітей, просвіти.
В чистій любові до краю
Ти нас, Боже, зрости.

Олександр Кониський

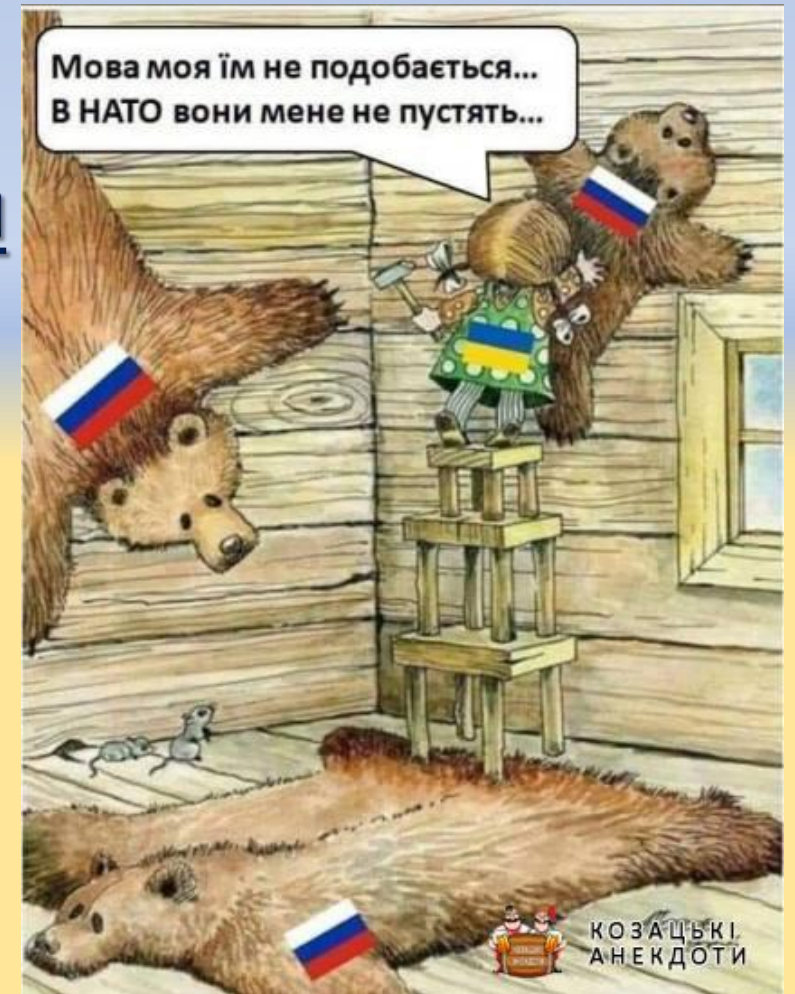
Мета курсу «Зарубіжна
література»

через «інше» («чужу
культуру») краще пізнати
«своє» («рідну культуру»)

Серед важливих завдань, що вирішує шкільний курс ЗЛ:

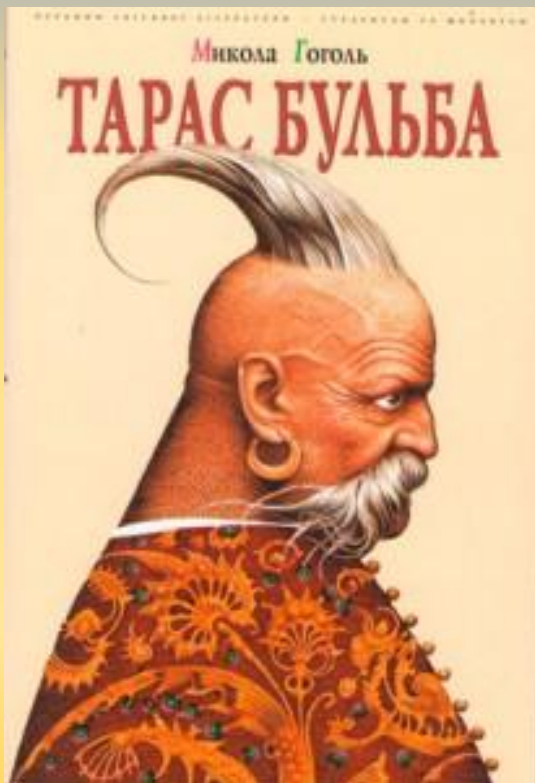

❖ розширення обріїв володіння рідною українською мовою,
оскільки курс викладається українською мовою, учням пропонуються україномовні переклади творів зарубіжної літератури

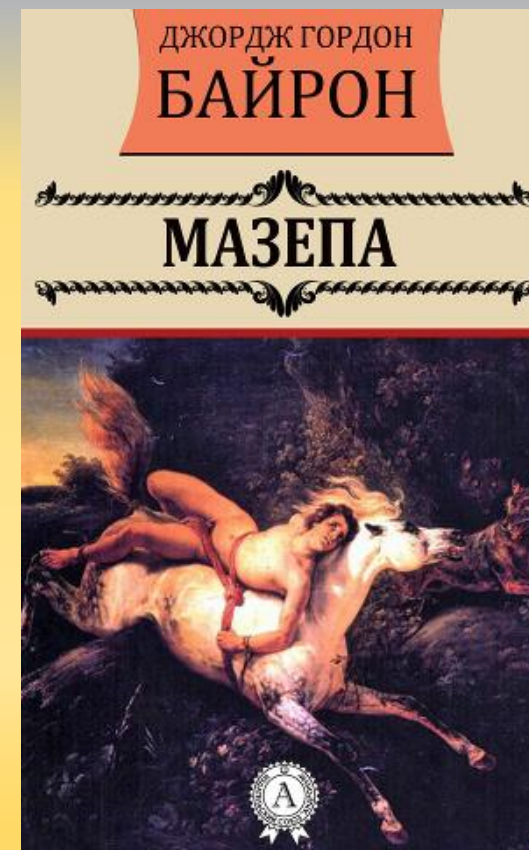

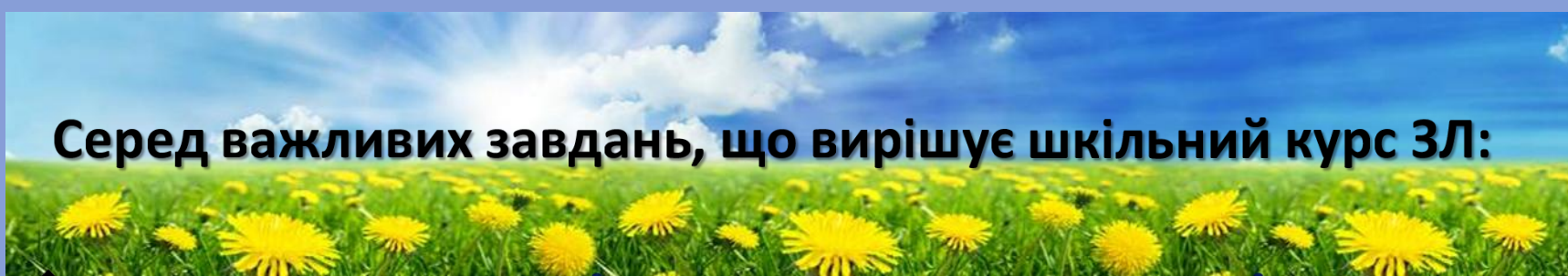
Серед важливих завдань, що вирішує шкільний курс ЗЛ:

- ❖ збагачення знань учнів про історію України, її справжніх героїв, боротьбу за її незалежність

Мурал у центрі Парижу, березень 2022

Серед важливих завдань, що вирішує шкільний курс ЗЛ:

❖ виявлення світового контексту творів української літератури через залучення широких міжкультурних і міждисциплінарних зв'язків

Завдання:

- ❑ «Порівняйте образи Гобсека і Калитки з комедії І. Карпенко-Карого «Сто тисяч». Що об'єднує цих персонажів? Як вони по-своєму відображають соціальну дійсність свого часу?»

Стівен Кінг, лютий 2022

Прага, 22.03.2022

них творах О. де Бальзака
оголя. Виявіть, що об'єднує
ри й у чому їхня
ість».

Серед важливих завдань, що вирішує шкільний курс ЗЛ:

- ❖ розширення знань про українську майстерню художнього перекладу, долі його представників

Для України художній переклад завжди був важливим чинником утвердження національної культури, формування національної свідомості українців.

Усвідомлення
значення
художнього
перекладу
українськими
школярами

Передача чужоземної поезії різних віків і народів рідною мовою збагачує душу цілої нації, присвоює їх такі форми і вирази чуття, яких вона не мала досі, будуючи золотий міст зрозуміння і спочування між нами і далекими людьми, давніми поколіннями.

Іван Франко

«переклад ... є фактом рідної культури» (М. Рильський)

збагачує
національну
літературу

є важливим чинником
утвердження національної
культури, формування
національної свідомості
українців

відіграє важливу
роль у збагаченні
рідної мови

здійснює діалог
у часі

сприяє діалогу
культур різних
народів

є можливість через «інше»
(«чужу культуру») краще
пізнати «своє» («рідну
культуру»)

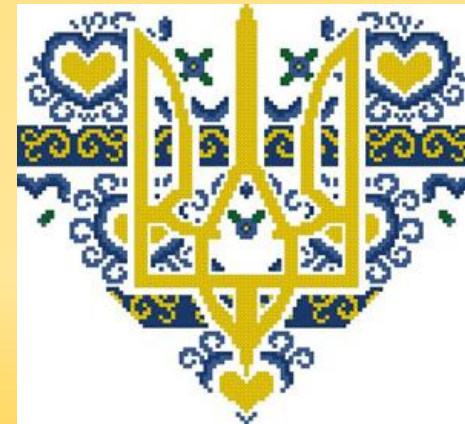
ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД

Відомості з історії українського художнього перекладу в шкільному курсі зарубіжної літератури

Пам'ятник "убієнним синам України" в урочищі
Сандармох (Карелія).

Перекладна література в Україні має таку
саму драматичну історію, що й література
оригінальна, тільки вдвоє драматичнішу. Усі
нагінки на мову, на письменство незмірно
тяжким обухом спадали на переклад.
Ростислав Доценко (1931-2012),
український літературознавець,
перекладач

Микола Лукаш

«Скромним генієм» називають **Миколу Олексійовича ЛУКАША (1919–1988)**, видатного українського перекладача, який знав більш ніж 20 мов і подарував українському читачеві понад 1000 видатних творів світової літератури від 100 авторів.

Неперевершений майстер українського перекладу Григорій Кочур писав так: «Навряд чи ще якою мовою зроблено переклади такої майстерності, такої яскравості, як переклади Миколи Лукаша... Перекладацька діяльність Миколи Лукаша — це вершина української літератури. Одна з вершин, яку можемо пред-

цілому світові. [...] В історії українського художнього перекладу М. Шеві належить місце особливе, виняткове. [...] Перекладач такого дону — рідкісне явище не лише в українській, а й у будь-якій іншій літературі».

Михайло Чернявський

Повернення» Миколи Лукаша відбулося лише в сер
а кілька років до його смерті.

Микола Зеров

Микола Бажан

Михайло Чернявський

Григорій Кочур

Іван Франко

Справжнє безсмертя мистецтва – не в погруддях зацькованих геніїв, а в перекладах. Справжня свобода мистецтва – не в зухвалих маніфестах, а в перекладах.

Душа мистецтва живе донорською кров'ю перекладачів.

Марина Новикова

ОСОБИСТІСТЬ ПЕРЕКЛАДАЧА ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКОГО УЧНЯ

Дм

Вірш «Хотів би жити знов у горах...» ви читали в перекладі одного з найяскравіших представників української перекладацької школи **Дмитра Хомича ПАЛАМАРЧУКА (1914–1998)**, який перекладав з англійської, німецької, французької, італійської, багатьох інших мов. У його перекладацькому доробку, крім поезій Байрона, — усі сонети Шекспіра, твори А. Міцкевича, Ю. Тувіма, Г. Гейне, Ф. Петрарки, Ж. Верна, Стендаля, Г. Уеллса та світової літератури.

Доля цю
відображає загальну долю українського пере

Горій Косинка

Дмитро Паламарчук

Юрій Жилко

Григорій Косинка

Максим Рильський

СПРАВЖНІЙ ПОДВИЖНИК

Постать Миколи Зерова у сучасних культурно- історичних реаліях України

поет — «неокласик»

літературознавець і критик

перекладач

ерудит

теоретик перекладу

ідеолог європеїзму

«чародій слова» — викладач

естет

представник

«розстріляного

незламна особистість

відродження»

...В неволі дальній, де німа холодна мла,
Миколи Зерова не стало.

Олена Шеліга

«Яка вітальна сила була в цього **лицаря культури** — свідчить той факт, що він, висланий 1935 року в легендарно-страхітливий концтабір на Соловки, втративши єдиного сина, свободу і все найдорожче — в умовах жорсткого режиму, голоду, холоду й перевиснаження фізичною працею — далі писав сонети і далі працював над перекладами Вергілієвої ЕНЕЇДИ. Вістки про нього загубились серед масових розстрілів, що таємно відбувались у канцтабрах СРСР в 1937-1938 році»

Юрій Лавріненко («Розстріляне відродження»)

ПЕРЕКЛАДАЧ – СИЛЬНА І НЕЗЛАМНА ОСОБИСТІСТЬ

*«Українські перекладачі
вивели рідну мову на неозорі
простори світового
письменства, значно
підносячи її авторитет»*

Роксолана Зорівчак

ЛЮДИНА З ТРАГІЧНОЮ ДОЛЕЮ

ПАТРІОТ СВОЄЇ БАТЬКІВЩИНИ

СПРАВЖНІЙ ПОДВИЖНИК

лютий 2022 р.

*Художні переклади «не лише
ознайомили українського читача з
найвищими досягненнями світової
літератури, а й удосконалили
виразальні засоби української мови,
довели до блиску її, здавалось, і так
неосяжні можливості».*

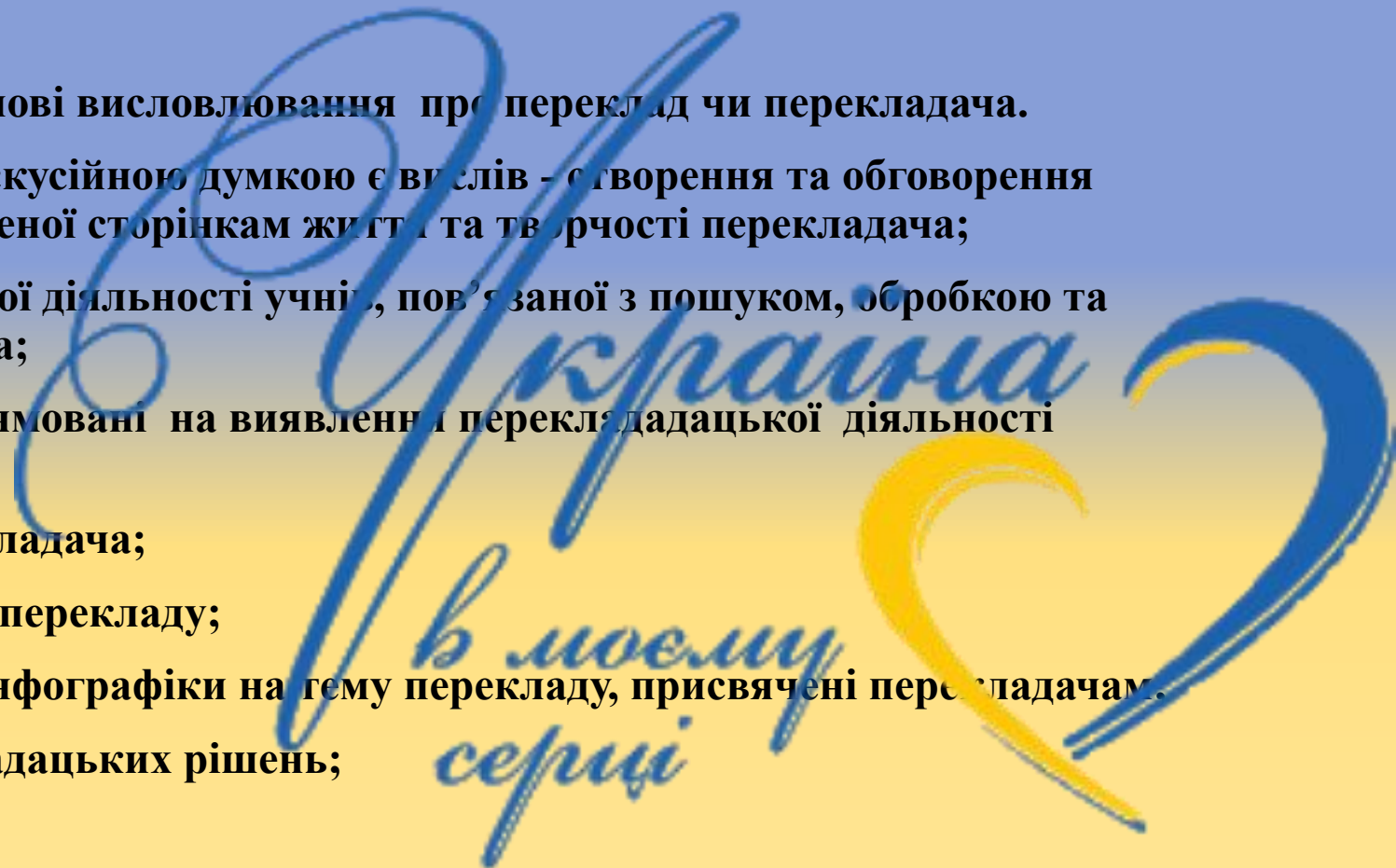
Леонід Череватенко

Формування знань учнів з теорії перекладу в курсі зарубіжної літератури

Методичні прийоми залучення школярів до надбань українського перекладознавства

- **слово вчителя про перекладача;**
- **створення проблемної ситуації на основі висловлювання про переклад чи перекладача.**
- **проведення диспуту, де вихідною дискусійною думкою є вислів - створення та обговорення мультимедійної презентації, присвяченої сторінкам життя та творчості перекладача;**
- **організація самостійної дослідницької діяльності учнів, пов'язаної з пошуком, обробкою та аналізом інформації про перекладача;**
- **повідомлення, творчі завдання, спрямовані на виявлення перекладацької діяльності українських митців;**
- **створення віртуального музею перекладача;**
- **повідомлення про історію створення перекладу;**
- **створення хмаринок слів, постерів, інфографіки на тему перекладу, присвячені перекладачам.**
- **аргументація, коментування перекладацьких рішень;**
- **моделювання дій перекладача;**
- **складання гіпотетичної моделі оригіналу;**
- **порівняння кількох перекладів одного твору;**
- **порівняння першотвору й перекладів, що з'явилися приблизно в один час;**
- **підготовка творчих робіт, в основі яких – зіставлення оригіналу й перекладу.**

Формування національної та
громадянської ідентичності учнів, їхніх
патріотичних почуттів, любові та гордості
до своєї країни

